

Veileder til utredning av dysfoni hos barn (STUAD-B)

Skjema til utredning av dysfoni hos barn (STUAD-B)

Forord

Dette utredningsskjemaet er blitt til ut fra vårt felles ønske og vår fornemmelse av et behov for å skape et brukervennlig verktøy for logopeder eller andre som jobber med barn som har dysfoni. Den opprinnelige ideen var å ta utgangspunkt i det gode arbeidet som allerede er gjort på voksenområdet, hvor det er utarbeidet en felles praksis for utredning av dysfoni med «Skjema for utredning av dysfoni» (STUAD), ([Udredning af dysfoni · DTHS.dk](http://Udredning%20af%20dysfoni%20-%20DTHS.dk)). Vårt skjema inneholder de samme grunnelementene (anamnese, funksjonsprøver og auditiv analyse) og benytter samme termer som STUAD, så vi på denne måten overfører tradisjonen for en felles praksis til barneområdet. Vårt skjema er imidlertid på mange måter utformet annerledes enn STUAD, da vi har forsøkt å finne en form, som best mulig understøtter utredning av nettopp barnestemmer. Derav navnet STUAD-B, B for barn. Arbeidet med utredningsskjemaet førte også til at vi har utviklet et materiale, som illustrerer funksjonsprøvene for barna, samt materiale til bruk ved etterfølgende veiledning ift. stemmepleie og refluks. Resultatet er derfor blitt en samlet «pakke», som forhåpentligvis vil gjøre det mer barnevennlig og brukervennlig for logopeder som skal bruke det i praksis i landets PP-tjenester eller lignende. Vårt håp er at dette skjemaet kan skapes en felles og mer enhetlig referanse/praksis omkring vårt arbeid med barn som har dysfoni.

Audiologoped Sara Gryholdt Rasmussen

og

Audiologoped Marie Nørgård Olsen

Veiledning

STUAD-B er utarbeidet med et ønske om at skjemaet skal være så praktisk anvendelig som mulig. Derfor har vi utarbeidet to filer: STUAD-B og Veiledning til STUAD-B. STUAD-B kan skrives ut til hver utredende samtale. Filen inneholder selve utredningsskjemaet som består av tre deler (utredende samtale, logopedisk undersøkelse og konklusjon og tiltak), og to veiledningsark (gode råd til stemmepleie og gode råd ved refluks) til den første veiledningen. Veiledningen til STUAD-B er det tilstrekkelig å skrive ut én enkelt gang. Filen inneholder veiledning og bildemateriale for å understøtte funksjonsprøvene, samt en lettest utgave av «Nordavinden og sola» til bruk ved den auditive vurderingen. Disse kan eventuelt lamineres og brukes ved alle utredninger.

I utredningen av barn med dysfoni, spiller omgivelsene en stor rolle, da man også har bruk for foreldres/læreres/pedagogers beskrivelse av stemmevanskene for å danne seg et tilstrekkelig bilde. Ytterligere kan rammene for utredningssituasjonen være forskjellige. I praksis skjer det noen ganger, at den utredende samtalen og selve stemmeundersøkelsen er adskilt. Det har vi tatt høyde for i utformingen av skjemaet, så det kan anvendes som en samlet utredning fra anamnese til tidlig veiledning, eller deles opp i samtale og logopedisk undersøkelse alt etter omstendigheter og behov. Skjemaet kan brukes alene med foreldre og/eller barn, eller i en større sammenheng med foreldre og barnehage/skole.

En forutsetning for å bruke skjemaet er at man har grunnleggende kunnskap om stemmen og stemmevansker hos barn. Som nevnt har vi valgt å bruke samme termer som brukes i STUAD, og man kan finne ytterligere informasjon om disse i «Veiledning til STUAD» og «God praksis» (www.tahosy.dk).

Utredningsskjemaet kommenteres kort nedenfor.

Utredende samtale

Denne delen av skjemaet er utformet med en rekke spørsmål som er relevante og viktige å berøre i samtalen om barnets stemmevansker. Rekkefølgen i skjemaet kan følges punkt for punkt, og dermed være en støtte til samtals progresjon, men skjemaet kan også brukes som sjekkliste og fylles ut i den rekkefølgen som oppstår naturlig i samtalen. Både barnets og omgivelsenes

Tilpasset til norsk av Henriette B. Brørby, Marit S. Marumsrud, Jorid Løvbakk, Britt Bøyesen & Marie K. M. Ditlefsen

(foreldre/barnehage/skole) opplevelse av stemmevanskene gir viktig informasjon, og man kan med fordel stille de samme spørsmålene til de forskjellige partene. Skjemaet er utformet med spørsmålene i punktform til venstre, og plass til å notere til høyre. Vi har valgt å ikke lage små felter til hvert svar, da det gir bedre plass til å beskrive hva som er vesentlig i den enkelte sak.

Logopedisk undersøkelse

For å gi en bedre oversikt og lette utfyllingen av skjemaet, har vi laget to kategorier i skjemaet. Her er det mulig å notere om barnet henholdsvis utfører funksjonsprøven innenfor det som kan betegnes som **normalt**, eller om det er noe **påfallende** ved barnets stemmebruk/stemmekvalitet. Det kan forhåpentligvis gi en bedre oversikt over stemmevanskene. Under kategorien **påfallende** er det forslag til termer, som kan være relevant å notere. Det kan enkelt settes en strek under eller en ring rundt termen som passer. Benyttes termene, holder man seg til den terminologien som benyttes i STUAD, og på den måten understøttes et felles fagspråk. Oppsettet i skjemaet gir også plass til å notere egne kommentarer i feltet. Det anbefales lydopptak av funksjonsprøver og spontantale/opplesning.

Funksjonsprøver

Som støtte til funksjonsprøvene, kan man benytte de illustrerte bildene. Et stort takk til Patrick Eriksen for bildene nederst i denne veiledningen. Illustrasjonene kan skrives ut og eventuelt lages til en liten bok. Herunder kommer en kort beskrivelse av hvordan bildene støtter funksjonsprøvene:

Bilde 1 (S/z-prøve): Den lange slange illustrerer en lang s-lyd og bien med «spor» illustrerer en lang z-lyd. Barnet kan eventuelt følge slangen og sporet med fingeren.

Bilde 2 (Utholdt vokal): Sneglen med lang hals illustrerer vokallyden [a] i ordet lang. Prøven kan utføres på to måter. Enten kan barnet si hele ordet lang med så lang vokal som mulig [laaaaaang]. Barnet kan evt. følge den lange halsen med fingeren – fortsett gjerne i spiralen i sneglehuset, eller ut på bordet ved siden av bildet. Det kan være mer konkret for barnet å si et helt ord versus bare en lyd. Hvis barnet er stort nok kan barnet ganske enkelt holde vokalen [aaaaaa] så lenge som mulig. Her kan bildet enkelt være en hjelp til å forklare vokallyden for barnet.

Bilde 3 (Tonehøyderegulering): Berg-og-dal-banen illustrerer glidetoner opp og ned. Man kan lage en liten historie med barnet om det å kjøre i berg-og-dal-bane, og at stemmen også kan gå opp og ned som berg-og-dal-banen. Prøv gjerne berg-og-dal-bane-turen flere ganger og på forskjellige

måter. Start med én bakke, så to, kanskje leker man at den andre bakken er høyere enn den første, prøv å stoppe på toppen og så videre. Prøv også med forskjellige vokaler, for eksempel [u], [i] eller [a]. Barnet kan eventuelt følge berg-og-dal-banen med fingeren.

Bilde 4 (Registre): Julenissen illustrerer fullregister. Han sitter med en stor porsjon risengrynsgrøt og sier «ho-ho-hooo» i fullregister. Den lille musa illustrerer randregister. Musa sier «jippiiii» i randregister, fordi den gleder seg til også å få grøt. Fortell historien og gjør gjerne fakter til.

Bilde 5 (Styrkeregulering): De fem sirklene i voksende størrelse illustrerer at styrken økes/minkes. Barnet skal telle sirklene, først den ene og så den andre veien med voksende og fallende stemmestyrke. Barnet kan telle forlengs og baklengs, eller forlengs begge veier, alt etter hva barnet får til. Barnet kan alternativt følge sirklene med fingeren. Ønskes ropefunksjonen undersøkt, kan barnet rope en-to-tre-fire-fem. Understøtt eventuelt med en forestilling om et bilde med kun fem av de største sirklene.

Bilde 6 (Adduksjon): Uгла illustrerer ugle-lyden, stakkato (u-u-u). Halstørkle illustrerer en forkjølet ugle, som har mistet stemmen og kun kan hviske (komprimert hvisk). Snøfnuggene illustrerer glottisslag. Barnet kan evt. peke på snøfnugg når lyden sies. Uglen kan evt. også hoste, hvis dette ønskes undersøkt.

Bilde 7 (Avspenningsevne): De to vennene på telttur illustrerer henholdsvis en som er trøtt og gjesper med nedadgående avspent lyd (uaaah) og en som fryser (stemt nedadgående avspent v-lyd, [vvvvv]). Gjør gjerne bevegelser til.

Auditiv vurdering

Den auditive vurderingen tar utelukkende utgangspunkt i spontantale, ettersom mange barn ennå ikke kan lese. Hvis barnet er større, kan «Nordavinden og sola» (vedlagt nederst i veiledningen) også leses opp.

I den auditive vurdering har vi, for å gjøre det enklere, valgt å vurdere ut fra tre grader 1, 2 og 3 (lett, moderat og alvorlig). Hvis den avvikende kvaliteten ikke er til stede i stemmen skal den ikke krysses av. Denne inndelingen i alvorlighetsgrad svarer også til inndelingen i referansematerialet «Auditiv stemmeanalyse» (2. utgave 2010), ([Referensematerialet \(til stemmelogopæder\) - SCR Kommunikasjon \(roskilde.dk\)](#)). Vi har ikke inkludert mellomregistret i registerbedømmelsen, men har i stedet tatt med kategorien «ikke plasserbar», som betyr, at stemmefunksjonen er så påvirket Tilpasset til norsk av Henriette B. Brørby, Marit S. Marumsrud, Jorid Løvbakk, Britt Bøyesen & Marie K. M. Ditlefsen

(for eksempel luftfylt eller afonisk), at registret ikke kan bedømmes.

Andre observasjoner

Andre observasjoner kan gjøres hvis man finner det relevant.

Konklusjon og tiltak

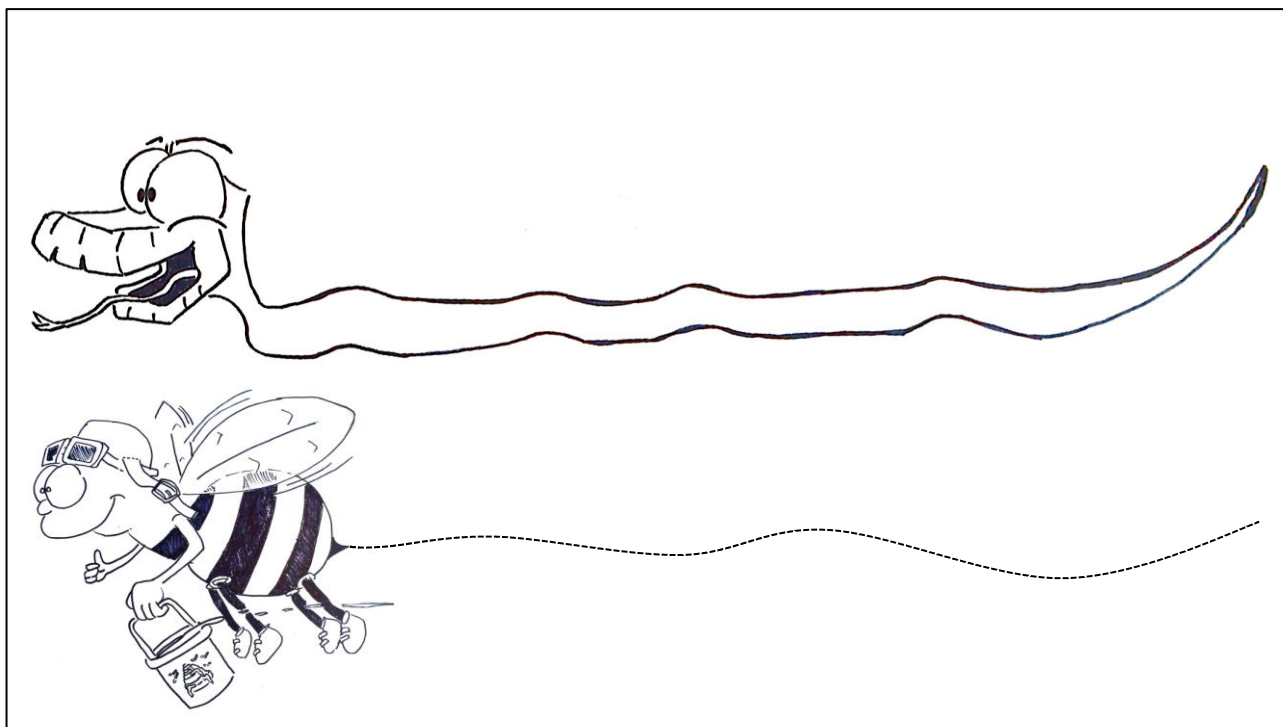
Her er det plass til en oppsummering av de opplysningene som er samlet inn i den utredende samtalen og den logopediske undersøkelsen. Det er også plass til å beskrive forslag til tiltak, som kan brukes som plan for videre oppfølging.

Veiledningsark

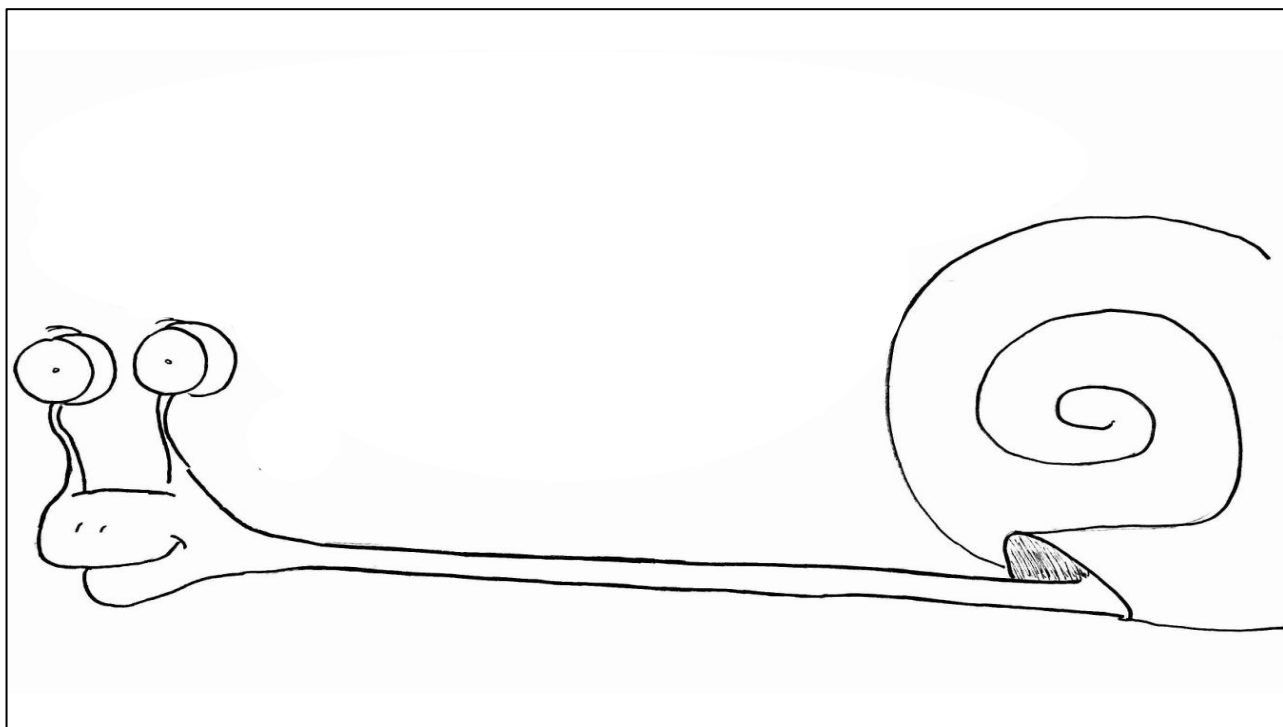
- *Gode råd til stemmepleie.* Til veiledning og utlevering. Kun et forslag til inspirasjon. Bruk det ved behov.
- *Gode råd ved refluks.* Til veiledning og utlevering. Kun et forslag til inspirasjon. Bruk det ved behov.

Bilder til funksjonsprøver

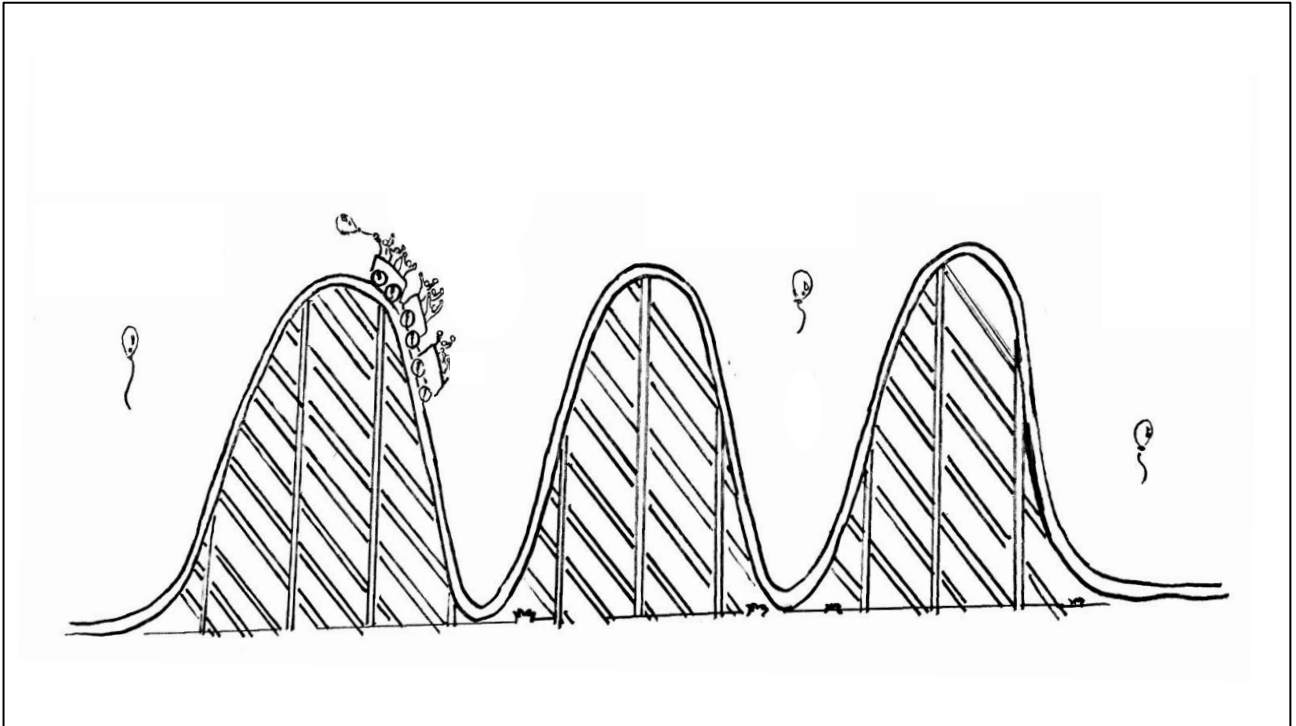
Bilde 1 - S/z - prøven

Bilde 2 – Utholdt vokal

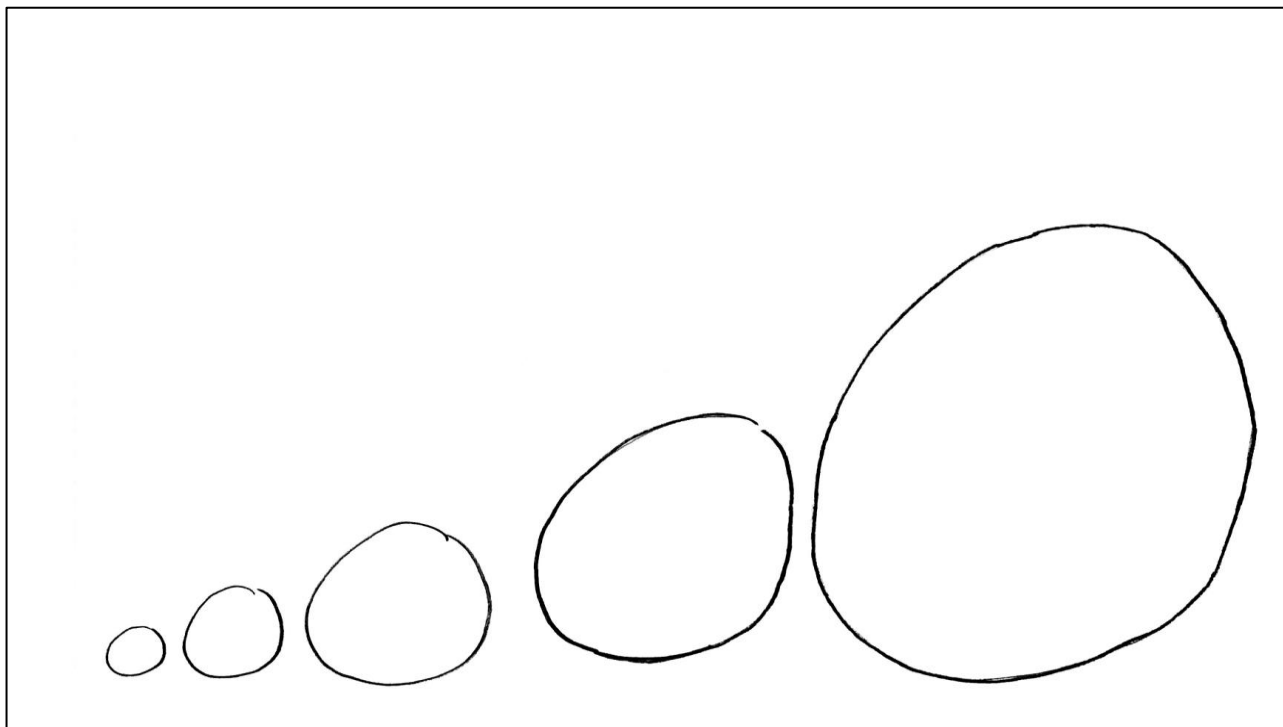
Bilde 3 - Tonehøyderegulering

Bilde 4 - Registre

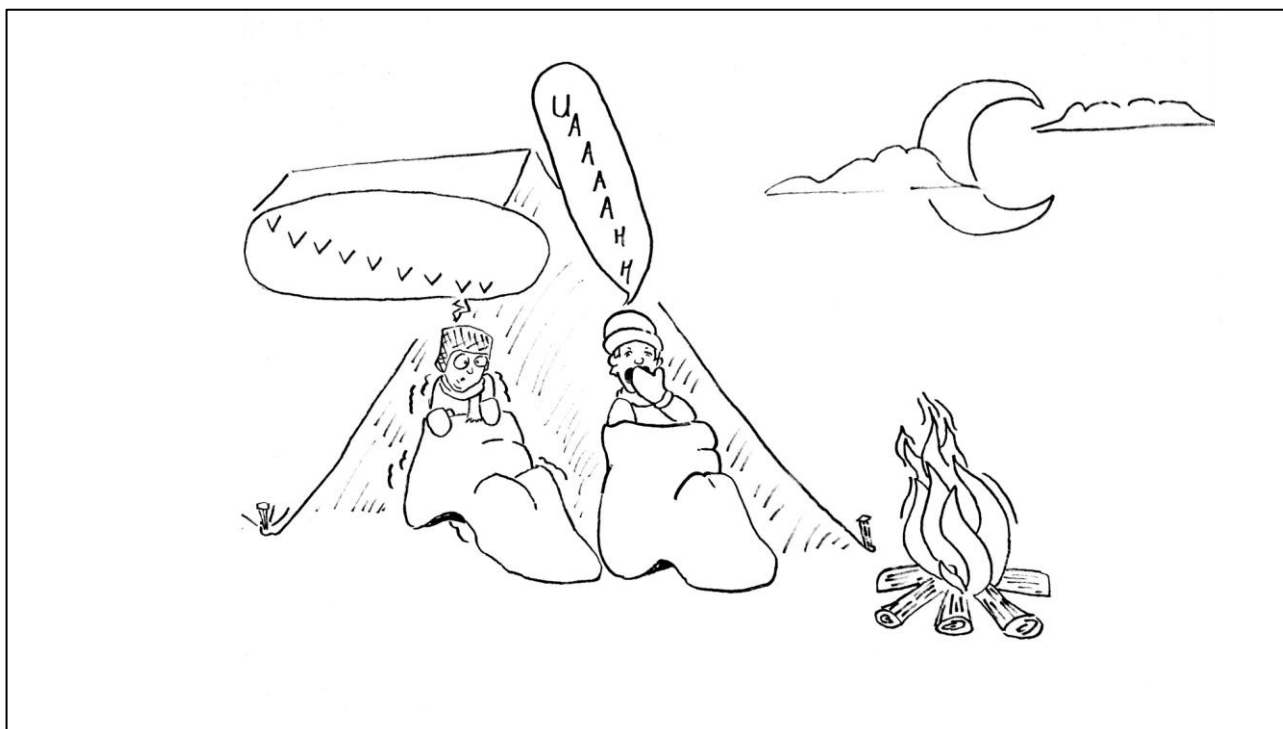
Bilde 5 - Styrkeregulering

Bilde 6 - Adduksjon

Bilde 7 - Avspenningsevne

Nordavinden og sola

Nordavinden og sola kranglet om hvem av dem som var den sterkeste.

Da kom det en mann gående med en varm frakk på seg.

De ble enige om at den som først kunne få mannen til å ta av seg frakken skulle gjelde for sterkere enn den andre.

Så blåste nordavinden av all sin makt, men dess mer han blåste, dess tettere trakk mannen frakken rundt seg, og til sist ga nordavinden opp.

Da skinte sola fram så godt og varmt, og straks tok mannen av seg frakken.

Og så måtte nordavinden innrømme at sola var den sterkeste av dem.